

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНА УСТАНОВА
«ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ «БЕЙТ-ХАНА»**

Кафедра педагогіки та психології

РОБОЧА ПРОГРАМА

ОДФ 2.25 Навчальна практика

за освітньо-професійною програмою «Психологія»
для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Ступінь вищої освіти	бакалавр
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	053 Психологія

Дніпро-2024

Робоча програма освітнього компонента ОДФ 2.25 Навчальна практика для студентів спеціальності 053 Психологія освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів для здобувачів вищої освіти III курсу.

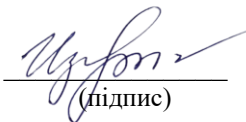
Розробник: Гмиріна О.І., кандидат психологічних наук

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри педагогіки та психології

Протокол від 26 серпня 2024 року № 01

Зав. кафедри (підпис) Станіслав САПОЖНИКОВ, доктор пед. наук, професор

Робоча програма перевірена навчально-методичним відділом 28 серпня 2024 року

Завідувач навчально-методичного відділу (підпис) Інна ЗЕРКАЛЬ

1. Опис практики

1	Освітня програма	Психологія
2	Спеціальність	053 Психологія
3	Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
4	Ступінь вищої освіти	бакалавр
5	Статус практики	обов'язкова
6	Мова навчання	українська
7	Курс	III
8	Семестр	V, VI
9	Форма підсумкового контролю	залік
10	ІНДЗ	Виконання та захист індивідуального завдання
11	Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	9 кредитів
12	Загальна кількість годин	270 (168 ауд.+102 СР)

Вступ

Навчальна практика є важливим компонентом освітнього процесу у підготовці кваліфікованих психологів. Вона забезпечує студентам можливість глибше ознайомитися зі специфікою роботи практичного психолога в різних установах, сприяє формуванню професійного мислення, розвитку умінь і навичок виконання практичних завдань, а також оволодінню методами профілактичної, діагностичної, психокорекційної роботи та психологічної просвіти.

Навчальна практика спрямована на забезпечення студентів реальним досвідом виконання професійних функцій психолога, ознайомлення з організаційними аспектами роботи, нормативними документами та стандартами, що регулюють діяльність психологічних служб. Вона надає можливість проводити емпіричні дослідження психічних процесів та явищ, сприяє усвідомленню студентами їхніх особистісних якостей та рівня готовності до професійної діяльності.

Практика проводиться у п'ятому та шостому семестрах в студентів третього курсу бакалаврату за спеціальністю 053 «Психологія» на базах інституту або інших організаціях, що відповідають напрямку підготовки. Упродовж цього періоду студенти знайомляться з посадовими обов'язками психолога, напрямками діяльності служби та нормативною базою. Вони поглиблюють свої знання через участь у діагностичних дослідженнях, актуалізують професійно-етичні аспекти діяльності, спостерігають за роботою фахівців.

Студенти отримують можливість перевірити свої теоретичні знання та застосувати їх на практиці. Це включає аналіз психологічних особливостей комунікації, роботу з методичною та науковою літературою, застосування сучасних психологічних методик для вирішення фахових завдань. Практика

дозволяє майбутнім психологам не лише закріпити знання, а й відчувати себе частиною професійної спільноти. Вона сприяє усвідомленню реальних вимог до роботи психолога, формує навички аналітичного мислення та забезпечує якісну підготовку до професійної діяльності.

Нормативною основою практичної підготовки є закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», державний стандарт вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (нак. Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 №565), професійний стандарт за професією «Практичний психолог закладу освіти» (нак. Міністерства економіки України від 24.11.2020 № 2425), інші чинні державні нормативно-правові документи у сфері освіти, нормативна база ПУ ЗВО «МГПІ «Бейт-Хана», освітньо-професійна програма та навчальний план зі спеціальності 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Базами проходження навчальної практики студентів-бакалаврів є заклади освіти м. Дніпро різних типів, інклюзивний ресурсний центр, центри психологічної допомоги, соціальні установи, з якими Інститутом укладено договори про співпрацю.

1. Мета і завдання навчальної практики

Мета навчальної практики полягає у формуванні та розвитку дослідницьких якостей, необхідних для роботи практичного психолога, поєднанні теоретичних знань із практичними вміннями, забезпечуючи багатогранний професійний розвиток.

Навчальна мета полягає в оволодінні навичками дослідницької роботи та експериментування. Практиканти вчаться проводити дослідження, аналізувати дані та формулювати висновки, що є основою професійної діяльності.

Наукова мета полягає у здобутті та верифікації психологічних фактів і закономірностей. Це дозволяє практичному психологу ґрунтувати свою роботу на доказових методах та сучасних теоріях, сприяючи підвищенню якості допомоги.

Практична мета орієнтована на визначення та розуміння психологічних особливостей життєвих ситуацій клієнтів і їх конкретних проблем. Це допомагає практикантам розвивати емпатію, індивідуальний підхід до кожної особистості та здатність до конструктивного вирішення складних ситуацій.

Навчальна практика продовжує теоретичний курс ОДФ 2.01 Вступ до професій та професійна етика і виконує системоутворюючу функцію, забезпечуючи безпосереднє ознайомлення з місцем, умовами, професійними особливостями майбутньої трудової діяльності, формування професійної компетентності майбутнього психолога, виховання гуманістичних рис особистості, формування hard skills, soft skills, self skills.

ОДФ 2.25 Навчальна практика має такі пререквізити:

ОДЗ 1.03 Філософія,

ОДЗ 1.05 Основи біології та генетики людини,

ОДЗ 1.06 Фізіологія центральної нервової системи та вищої нервової діяльності,

ОДЗ 1.08 Основи наукових досліджень та академічна доброчесність,

ОДФ 2.01 Вступ до спеціальності та професійна етика,

ОДФ 2.02 Загальна психологія з практикумом,
ОДФ 2.03 Загальні основи педагогіки,
ОДФ 2.04 Психологічна служба в системі освіти,
ОДФ 2.05 Диференційна психологія,
ОДФ 2.06 Експериментальна психологія,
ОДФ 2.07 Вікова психологія,
ОДФ 2.08 Педагогічна психологія,
ОДФ 2.10 Історія психології,
ОДФ 2.11 Психодіагностика,
ОДФ 2.12 Основи психокорекції,
ОДФ 2.14 Основи психологічного консультування,
ОДФ 2.15 Основи психотерапії,
ОДФ 2.17 Психологія кризових станів,
ОДФ 2.18 Основи патопсихології,
ОДФ 2.21 Психологія конфлікту,

що дозволяє майбутнім фахівцям включатися в певні види діяльності психолога.

Основні завдання навчальної практики:

- ознайомлення студентів із діяльністю практичних психологів психологічних центрів;
 - ознайомлення студентів із діяльністю психологічної служби навчальних закладів;
 - вироблення та відпрацювання професійних вмінь і навичок проведення психологічної діагностики (тестування, спостереження, бесіда), просвітницької (психопрофілактичної) та дослідницької діяльності у закладах освіти, охорони здоров'я;
 - удосконалення теоретичних знань студентів з дисциплін психолого-педагогічного циклу, встановлення їх нерозривного взаємозв'язку;
 - вивчення основних напрямків роботи психолога та психологічної служби;
 - формування практичних навичок професійного спілкування;
 - розвиток комунікативних здібностей та вміння працювати в команді, розвиток культури спілкування, виховання толерантності та гуманістичних рис особистості;
 - розвиток адаптивності, здатності до саморегуляції та стресостійкості;
 - вправління у навичках пошуку рішень в проблемних ситуаціях;
 - формування дослідницьких навичок, аналіз результатів психодіагностичної діяльності;
 - розвиток критичного мислення: оцінка ефективності методів роботи психологічної служби та пропозиції щодо їх удосконалення;
 - формування основ академічної доброчесності;
 - збір матеріалів для виконання курсових робіт, для підготовки доповіді, статті тощо.
-

Після проходження навчальної практики студенти повинні

знати:

- нормативно-правову базу, якою керується психолог закладу освіти та охорони здоров'я (психологічного центру);
- методи психодіагностики осіб різного віку та технологію проведення психологічного дослідження особи;

- основні функції та напрямки діяльності психолога у закладах освіти, інклюзивних ресурсних центрах, центрах психологічної допомоги.
- методика проведення психологічного спостереження, бесіди, тестування; роботи з інформаційними джерелами;
- вимоги та положення академічної доброчесності, вимоги до оформлення інформаційних джерел.

уміти:

- інтегрувати теоретичні знання і практичний досвід;
- реалізовувати професійні якості на практиці;
- узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.
- здійснювати нестандартизоване спостереження за поведінкою особи в умовах закладу середньої освіти, інклюзивного ресурсного центру, центру психологічної допомоги;
- враховувати у діяльності психолога вікові та індивідуально-психологічні особливості;
- добирати і використовувати стандартизований діагностичний інструментарій, в тому числі інструменти віддаленої роботи в умовах війни.
- складати програму, визначати завдання, здійснювати психологічне дослідження особи, формулювати аргументовані висновки;

володіти:

- професійною етикою та педагогічним тактом;
- емоційною культурою, культурою спілкування;
- вмінням саморегуляції.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій та психологічні прилади для вирішування професійних завдань з психодіагностики та психокорекції психоемоційних станів, узгодженості психічних процесів та регуляції поведінки.

СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.

СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК8. Здатність організувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Програмні результати:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т. ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги

ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації заходів раннього втручання).

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР21 Вміти добирати і використовувати стандартизований діагностичний інструментарій, протоколи реагування, методики та втручання для подолання тривоги, стресу, зниження інтелектуальних здібностей та концентрації уваги, панічних атак громадян в умовах війни та постконфліктний період.

ПР22 Вміти добирати та застосовувати інструменти віддаленої роботи в умовах війни та постконфліктний період.

Зміст практики

2.1. Організація проведення навчальної практики

I. Підготовчий етап. За тиждень до початку навчальної практики відбувається настановна конференція, під час якої керівники визначають мету, завдання та тематику індивідуальних завдань, які мають виконати практиканти. Також проводиться інструктаж із техніки безпеки на робочому місці, ознайомлення з правилами внутрішнього розпорядку організації та представлення календарно-тематичного плану практики. На цьому етапі здобувачі вивчають нормативно-правові документи й особливості діяльності організації. Керівник практики пояснює специфіку роботи зі службовою документацією та правила інформаційної безпеки.

II. Основний етап. Кожен здобувач працює за індивідуальним планом, який розроблено відповідно до календарно-тематичного плану практики. Робочий час регулюється правилами трудового розпорядку бази практики. Практика починається з ознайомлення з організаційною структурою бази, нормативними актами, які регулюють діяльність психологічної служби, і розподілом обов'язків працівників. Практиканти аналізують професійну діяльність психолога (клінічного психолога, психіатра) та ведуть щоденник, де фіксують свої спостереження та виконані завдання. Під час практики здобувачі беруть участь у різних напрямках роботи психолога, застосовуючи свої теоретичні знання та практичні навички. Це включає проведення індивідуальної й групової психодіагностики, аналіз результатів і формулювання висновків. Психодіагностика та спостереження проводяться практикантами лише з дозволу досліджуваних (клієнтів). Обов'язковими є консультації з керівником практики для аналізу й використання зібраного матеріалу в звіті.

III. Заключний етап. На завершальному етапі проводяться консультації щодо захисту практики та обговорення питань, які виникли під час її проходження. Здобувачі узагальнюють практичний досвід, оформлюють, здають і захищають звіт на підсумковій конференції.

2.2. Зміст та форми роботи студентів під час практики обумовлюються специфікою бази практики.

Основні види діяльності студентів-практикантів:

- 1. Ознайомлення з базою практики:** вивчення нормативно-правових документів, основних напрямків і змісту роботи психологів у закладах освіти, інклюзивних ресурсних центрах, центрах психологічної допомоги
- 2. Діагностична робота:** проведення нестандартизованого спостереження за поведінкою осіб, виконання психологічних досліджень із використанням валідних і надійних методів психодіагностики, складання висновків.
- 3. Практична (консультативна) діяльність:** спостереження за роботою психолога в ситуації індивідуальної чи групової консультативної роботи. Алгоритм спостереження за роботою психолога подано в Додатку 1.
- 4. Індивідуальна діяльність:** проведення психологічних досліджень, збір матеріалів для курсових робіт і виконання індивідуальних завдань.
- 5. Групова діяльність:** спостереження за реалізацією просвітницьких (психопрофілактичних) заходів щодо збереження й відновлення психічного здоров'я та благополуччя, робота в парах під час психологічних досліджень та роботи з документацією. Алгоритм аналізу просвітницького заходу подано в Додатку 2.

2.3. Індивідуальними завданнями студента-практиканта є:

1. Ведення щоденника практики.
2. Проведення нестандартизованого спостереження за поведінкою двох осіб в умовах закладу освіти, центру психологічної допомоги або інклюзивного ресурсного центру. Алгоритм здійснення спостереження подано в Додатку 3.
3. Проведення психодіагностичного дослідження двох осіб, написання протоколів та оформлення висновків. Алгоритм проведення психодіагностичного дослідження представлено в Додатку 4.
4. Підготовка звіту та матеріалів практики, мультимедійної презентації результатів практики.

Під час проходження практики зміст індивідуальних завдань уточняється керівниками від Інституту і бази практики.

2. Звітна документація

1. Щоденник навчальної практики з виконаними видами роботи.
2. Звіт про виконання індивідуального завдання.
3. Характеристика на здобувача вищої освіти від бази практики.
4. Відгук керівника практики від Інституту.

3.1. Вимоги до оформлення звітної документації

Щоденник практики (Додаток 5) заповнюється здобувачами вручну або у форматі *.doc* і має містити детальну інформацію про здійснювані види діяльності протягом практики.

Звіт про проходження практики. Звіт обсягом 20–30 сторінок формату А4 повинен включати детальний опис виконаної роботи, а також інформацію про виконання індивідуального завдання. На титульному аркуші (Додаток 6) зазначається: назва закладу вищої освіти, факультету, кафедри; прізвище, ім'я та по батькові студента; курс і група; дані викладача; місто і рік виконання.

- **Форматування:** шрифт Times New Roman, розмір 14, міжрядковий інтервал – 1,5, поля – 2 см.
- **Структура звіту:**
 - Вступ (мета та завдання практики).
 - Основна частина (виконані види діяльності, результати індивідуального завдання).
 - Висновки.
 - Список використаних джерел.

Індивідуальне завдання

Кожен студент обирає тему та виконує творче завдання (відповідно до теми курсової роботи), яке включає:

- Теоретичні відомості з обраної теми.
- Методи психодіагностики.
- Результати проведеного дослідження (аналіз у вигляді середніх значень, відсоткового розподілу тощо).

Список використаних джерел оформлюється згідно з ДСТУ 8302:2015 і включає лише ті джерела, які були згадані або цитовані.

Додатки містять другорядні матеріали (анкети, таблиці, схеми тощо).

3. Оцінювання результатів навчальної практики

Оцінювання результатів навчальної практики відбувається комплексно. Залікова диференційована оцінка виставляється керівником практики з урахуванням відвідування, ведення документації, виконання завдань практики, виконання індивідуального завдання, участі у підсумковій конференції.

Результати практики оцінюються за 100-бальною ЄCTS та національною шкалами за підсумками захисту звіту про проходження практики.

Мінімальна сума балів, що дозволяє зарахувати результати проходження навчальної практики – 60 балів/D/»задовільно»

3.1 Шкала оцінювання

Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка за національною шкалою
оцінка/ бали	пояснення	
A (90–100)	відмінно	відмінно
B (80–89)	дуже добре	добре
C (70–79)	добре	
D (60–69)	задовільно	задовільно
E (50–59)	достатньо	
FX (35–49)	незадовільно з можливістю повторного проходження практики	незадовільно
F (1–34)	незадовільно з обов'язковим повторним проходженням практики	

4.2 Розподіл балів оцінювання роботи здобувача вищої освіти за програмою практики

Підсумкова оцінка за навчальну практику включає бали за виконані завдання та оформлення документів, а саме:

1. Звіт про проходження навчальної практики – 10 балів.
2. Індивідуальний план роботи студента-практиканта – 5 балів.
3. Щоденник студента-практиканта – 10 балів.
4. Висновки нестандартизованого спостереження – 30 балів.
5. Висновки психологічної діагностики (з протоколами) – 30 балів.
6. Захист практики (мультимедійна презентація) – 10 балів.
7. Характеристика з бази практики з оцінкою – 5 балів.

4.3 Критерії оцінювання

«Відмінно» – з добувач вищої освіти демонструє здатність до аналізу, узагальнення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків спираючись на теоретичні знання; завдання практики виконані у повному обсязі, виконувались систематично та творчо, що зафіксовано у щоденнику практики. У ході підсумкової конференції студент-практикант представив індивідуальне

завдання, яке відповідає вимогам.

«*Дуже добре*» – здобувач вищої освіти демонструє здатність до аналізу, узагальнення, встановлення причино-наслідкових зв'язків спираючись на теоретичні знання; завдання виконано правильно, у повному обсязі. У ході підсумкової конференції студент-практикант представив індивідуальне завдання, яке відповідає вимогам. Продемонстровано зацікавленість та активність, але не виявлено творчого, індивідуального підходу.

«*Добре*» – завдання практики виконано в повному обсязі, в результаті систематичної роботи. Продемонстровано здатність до критичного мислення але у ході виконаних завдань допускалися незначні помилки або неточності. У ході підсумкової конференції студент-практикант представив індивідуальне завдання, яке відповідає вимогам.

«*Задовільно*» – завдання практики виконано у неповному обсязі, в ході виконання завдань допускалися значні помилки, завдання виконувались не систематично. Представлене у ході підсумкової конференції індивідуальне завдання не відображає особистісної думки студента-практиканта.

«*Достатньо*» – завдання виконано у неповному обсязі, допущені суттєві помилки. Студент формулює висновки, не спираючись на теоретичну базу. У представленому індивідуальному завданні не дотримано структури та відсутня логічність викладу матеріалу.

«*Незадовільно*» – завдання не виконані або виконані неякісно, не виявлено сформованих умінь аналізу та узагальнення матеріалу, теоретичних знань з дисциплін психолого-педагогічного циклу. На підсумковій конференції індивідуальне завдання не представлено.

Студенти, які не виконали програму практики і отримали незадовільну оцінку, направляються для проходження практики повторно.

5. Рекомендована література

Основна

1. Дуткевич Т.В. Теорія і практика розвивально-корекційної роботи психолога. Київ: КНТ, 2019. 266 с.
2. Кузікова С. Основи психокорекції. К.: Академія, 2021. 336 с.
3. Кузьо О. Основи психологічної практики : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 124 с.
4. Навчальна та виробнича практика з психології : методичні рекомендації / Укл. : В. В. Горбунова, І. С. Загурська та ін. ; під заг. ред. Л. П. Журавльової, О. В. Мазяра. Житомир : Видво ЖДУ імені І. Франка, 2015. 77 с.
5. Панок В. Г. Психологічна служба. Київ: Ніка-Центр, 2016. 362 с.
6. Партико Н.В. Психологія конфліктів. Львів: Львівська політехніка, 2019. 132 с.
7. Поліщук С.А. Методичний довідник з психодіагностики: навчально-методичний посібник. К.: Університетська книга, 2019. 442 с.
8. Поліщук С.А. Психологічні практики в системі підготовки практичних психологів. Навчально-методичний посібник. К.: Університетська книга, 2018. 134 с.
9. Прикладна психодіагностика в Національній гвардії України: метод. посіб. Колесніченко О. С. та ін.; за заг. ред. проф. І. І. Приходька. Харків : НАНГУ, 2020. 388 с.
10. Психологічна практика в закладах освіти: організація та проведення (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти): [навчально-

методичний посібник] / укладачі : Кириленко В.Г., Крюкова О.В., Кучеровська Н.О., Палій В.С. К.: 2017. 92 с.

11. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія. 3-тє видання, перероблене, доповнене. К. : ВЦ Академія, 2017. 384 с.

12. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика: навчальний посібник. Харків: НТУ «ХП», 2018. 246 с.

Додаткова

1. Власова О.І., Никоненко Ю.В. Соціальна психологія організацій та управління. К.: Центр учбової літератури, 2023. 392 с.

2. Дуткевич Т.В. Загальна психологія. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 388 с.

3. Ільїна Н.М., Мисник С.О. Загальна психологія: теорія та практикум. К.: Університетська книга, 2023. 352 с.

4. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.

5. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2018. 272 с.

6. Москалець В.П. Психологія особистості. К.: Ліра-К, 2019. 262 с.

7. Тарасова Т.Б. Психологічна просвіта. К.: Університетська книга, 2023. 462 с.

8. Шевченко Н. Ф. Рефлексивність як чинник розвитку особистості психолога-консультанта. *Журнал сучасної психології*. 2022. № 4 (27). С. 85-92.

Електронні інформаційні ресурси

1. Етичний кодекс психолога:

https://upsihologa.com.ua/etychnyi_kodeks_psyhologa.html

2. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія»

<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/053-Psykholohiya-bakalavr.28.07-1.pdf>

Алгоритм спостереження за практичною роботою психолога

1. Підготовчий етап

- **Визначення мети спостереження.** Чітко сформулювати, що саме слід спостерігати (наприклад, техніки роботи з клієнтом, застосування методів профілактики, особливості комунікації).
- **Ознайомлення з темою.** Вивчити теоретичні аспекти роботи психолога за заданою темою, щоб мати базове розуміння процесу.
- **Підготовка інструментів спостереження.** Підготувати таблицю для фіксації спостережуваних аспектів.

2. Проведення спостереження

1. Ознайомлення з процесом роботи психолога:

- Спостереження починається з моменту початку роботи психолога (підготовка до сесії, налагодження контакту з клієнтом).
- Звертати увагу на створення атмосфери довіри та відкритості.

2. Фокус на конкретних аспектах:

- Методи й техніки. Які саме методи використовуються для збереження та відновлення психічного здоров'я (психодіагностика, консультування, психокорекція тощо).
- Професійна етика. Дотримання принципів конфіденційності, поваги до клієнта, відсутність упереджень.
- Комунікативні прийоми. Використання активного слухання, уточнюючих запитань, невербальної комунікації.
- Взаємодія з клієнтом/групою. Рівень залучення клієнта до процесу, вміння зберігати рівновагу між керуванням процесом і наданням свободи клієнту.

3. Взаємодія з матеріалами:

- Спостерігати, як психолог використовує інформаційні матеріали, методичні рекомендації чи інші ресурси.
- Відзначити, наскільки матеріали допомагають досягти мети сесії.

3. Фіксація результатів

- Записати ключові спостереження у структурованій формі (таблиця, конспект).
- Зробити примітки щодо дотримання професійних стандартів і особистісних якостей психолога (наприклад, емпатійність, стресостійкість, професіоналізм).

4. Аналіз та обговорення

- Узагальнити зібрані дані, обговорити результати спостереження з керівником практики для формування ширшого розуміння процесу.

5. Рефлексія

- Оцінити власний досвід спостереження: що вдалося зрозуміти, які знання були закріплені, що викликало труднощі.
- Продумати, як використати спостережені методики у власній практичній діяльності.

Таблиця для спостереження за роботою психолога

Етап	Діяльність психолога	Що спостерігати	Примітки/Висновки
1. Підготовка до роботи	Підготовка до зустрічі з клієнтом/групою	- Чи є підготовлені матеріали (методики, тести, плани)?- Як організовано простір для роботи?	
	Налагодження контакту з клієнтом/групою	- Використання прийомів встановлення довіри.- Вибір тональності спілкування (дружній/нейтральний).	
2. Основний етап	Застосування методик	- Які методи й техніки використовуються (психодіагностика, корекція тощо)? - Відповідність методів віковим та індивідуальним особливостям клієнтів.	
	Взаємодія з клієнтом	- Використання технік активного слухання. - Як вирішуються складні чи конфліктні моменти?	
	Дотримання етичних стандартів	- Збереження конфіденційності. - Повага до думок і почуттів клієнта.	
3. Використання матеріалів	Робота з інформаційними ресурсами	- Чи використовуються буклети, презентації, чи інші матеріали? - Наскільки вони зрозумілі та актуальні?	
4. Завершення роботи	Підбиття підсумків	- Як психолог завершує зустріч (резюме, рекомендації)?	
	Оцінка ефективності	- Чи досягнуто мети зустрічі?- Як клієнт реагує на завершення?	
5. Рефлексія	Аналіз власного досвіду	- Що вдалося зрозуміти про роботу психолога?- Що можна застосувати у власній діяльності?	

Алгоритм групової діяльності для студентів-практикантів з аналізу просвітницького заходу

1. Підготовчий етап

- 1.1. Ознайомлення з метою та завданнями просвітницького заходу.
- 1.2. Визначення ролей у групі (спостерігач, помічник психолога, відповідальний за документацію тощо).
- 1.3. Вивчення методичних матеріалів, які будуть використовуватись під час заходу.
- 1.4. Підготовка необхідного обладнання (презентацій, буклетів, роздаткових матеріалів).

2. Етап спостереження за просвітницьким заходом

2.1. Визначення ключових моментів для спостереження:

- Взаємодія психолога з аудиторією.
- Використання методів активізації уваги учасників.
- Актуальність і зрозумілість поданого матеріалу.

2.2. Фіксація основних моментів:

- Рівень залучення аудиторії.
- Запитання учасників та відповіді психолога.
- Дотримання структури заходу.

3. Завершення діяльності

Коллективне обговорення результатів спостережень та виконаної роботи.

4. Рефлексія

4.1. Обговорення у групі:

- Що вдалося найкраще?
- Які аспекти потребують вдосконалення?

4.2. Формулювання висновків щодо професійних навичок, які вдалося розвинути.

Таблиця для спостереження за реалізацією просвітницького заходу

Ключові моменти спостереження	Спостережувані аспекти	Оцінка/Коментарі
Взаємодія психолога з аудиторією	- Налагодження контакту з аудиторією.	
	- Залучення учасників до обговорення.	
	- Уміння адаптувати матеріал під аудиторію.	
	- Використання прикладів, зрозумілих учасникам.	
	- Здатність утримувати увагу аудиторії.	
Використання методів активізації уваги	- Використання візуальних матеріалів (презентацій, буклетів).	
	- Інтерактивні елементи (ігри, запитання до аудиторії).	
	- Розуміння та використання зворотного зв'язку.	

Ключові моменти спостереження	Спостережувані аспекти	Оцінка/Коментарі
	- Чіткість та логічність викладу інформації.	
Актуальність і зрозумілість матеріалу	- Відповідність матеріалу потребам аудиторії.	
	- Доступність термінів та пояснень.	
	- Практичність поданих рекомендацій.	
	- Реакція учасників на подану інформацію.	
Етап групової рефлексії	- Організація обговорення в групі.	
	- Залучення кожного учасника до висловлення думки.	
	- Створення безпечної атмосфери для рефлексії.	
	- Формулювання ключових висновків разом із групою.	
	- Оцінка ефективності заходу з позиції учасників.	

Алгоритм здійснення нестандартизованого спостереження

Нестандартизоване спостереження за поведінкою особи включає вибір об'єкта спостереження, безпосереднє проведення психологічного нестандартизованого спостереження за поведінкою особи (учня, клієнта, пацієнта), ведення протоколу, опис результатів. Спостереження повинно бути більш тривалим, при цьому необхідно побачити поведінку особи у різних ситуаціях. Якщо студенти проходять практику в центрі психологічної допомоги, то спостереження слід вести в ситуації спілкування з психологом, родичами, іншими клієнтами, при підготовці до діагностичних процедур тощо. Спостереження має проводитись лише з дозволу клієнта (досліджуваного). Якщо студенти проходять практику у закладі освіти, то спостереження можна проводити під час уроку, на перерві, при спілкуванні з однолітками, під час психологічної діагностики тощо. В описі результатів спостереження необхідно вказувати тільки побачені факти (особливості поведінки, інтонації, пози, жести, висловлювання тощо), а не результати психодіагностики.

Зберігаючи повну об'єктивність при фіксації даних, спостерігач може і повинен висловлювати, описувати припущення, ставлення до явищ, які закономірно витікають із фактів.

Мета: оволодіння уміннями проведення нестандартизованого спостереження за поведінкою особи.

Матеріали: бланк (щоденник) фіксації результатів спостереження.

Хід роботи:

Завдання виконується упродовж кількох зустрічей з об'єктом спостереження.

1. На початковому етапі варто скласти загальний «поведінковий портрет» особи на основі попереднього досвіду спілкування з досліджуваним, даних, накопичених в результаті буденних спостережень за його поведінкою («перше враження»).

Вказівки до цього опису:

а) створюється у довільній формі, можливе вживання порівнянь, літературних зворотів тощо;

б) має зачіпати якомога більше сторін та якостей поведінки;

в) може торкатися будь-яких особливостей поведінки досліджуваних, починаючи з характерних жестів та міміки, завершуючи найбільш характерними особливостями поведінки (наприклад, способи розв'язання складних завдань та ін.);

г) не повинне містити у собі вказівок на специфічні риси зовнішності, за якими можна легко впізнати людину, за якою проводиться спостереження, а також суджень і оцінки стосовно цієї людини.

2. Упродовж кількадечного інтервалу потрібно вести спостереження за досліджуваним, прагнучи зафіксувати якомога більше інформації для створення «портрету». Якісний аналіз дозволяє виявити значущість об'єктивних умов спостереження (тривалості, частоти, різних ситуацій). У процесі спостереження ставиться завдання досліджуваним класифікувати ознаки, що виокремлено в описах, визначити, які з них є найбільш важливими, інформативними.

Завдання для студентів-практикантів:

1) заповнення бланку фіксації результатів спостереження (не менше 5 позицій);

2) написання звіту (загальних висновків) про виконання спостереження, де класифікуються типи використаних ознак, аналізується різниця між першим і другим «психологічними портретами», аналізуються допущені помилки, можливі способи підвищення якості спостережень. До звіту додається бланк фіксації результатів (щоденник) спостереження.

Орієнтовні ознаки «поведінкового портрету»:

- Окремі особливості зовнішності, що мають значення для характеристики людини, за якою спостерігають (стиль одягу, зачіска, наскільки намагається бути як всі або виділяється, привертає увагу, байдужий до свого вигляду чи надає йому особливе значення). Які елементи поведінки це підтверджують, в яких ситуаціях?

- Пантоміміка (постава, особливості ходи, жестикуляція, загальна скутість або, навпаки, свобода рухів, характерні індивідуальні пози).

- Міміка (загальний вираз обличчя, стриманість, виразність міміки, у яких ситуаціях міміка буває особливо жвавою, в яких – скутою).

- Мовленнєва поведінка (мовчазність, говірливість, лаконізм, стилістичні особливості, зміст та культура мовлення, інтонаційне багатство, включення до мовлення пауз, темп мовлення).

- Поведінка стосовно інших людей – статус у колективі та ставлення до цього, спосіб встановлення контакту, характер спілкування (ділове, особистісне, ситуативне, співробітництво, егоцентризм), стиль спілкування (авторитарне, з орієнтацією на співрозмовника, з орієнтацією на себе), позиція у спілкуванні (активна, пасивна, споглядальна, агресивна, прагнення домінувати); наявність суперечностей у поведінці – демонстрація різних, протилежних за змістом способів поведінки в однотипних ситуаціях (у яких?).

- Поведінкові прояви стосовно себе самого (до своєї зовнішності, недоліків, переваг, можливостей, своїх особистих речей).

- Поведінка в основній діяльності (навчання, спілкування, праця).

- Приклади характерних індивідуальних мовленнєвих штампів, а також висловлювань, що характеризують кругозір, інтереси, життєвий досвід.

Бланк фіксації результатів спостереження

Дата спостереження	Що спостерігалось (явище)	Умови проведення спостереження (контекст)	Що виявлено (факти)

П.І.П.(можна закодувати) _____ Вік _____ Стать _____

Висновок («перше враження») _____

Загальні висновки _____

Алгоритм проведення психодіагностичного дослідження

1. Підготовчий етап

1.1. Визначення мети дослідження

- Чітке формулювання мети: наприклад, «вивчити рівень тривожності, мотивації досягнень та рівень емоційного інтелекту у респондентів».

1.2. Формулювання гіпотези дослідження

- Наприклад, «рівень тривожності пов'язаний з низьким рівнем емоційного інтелекту».

1.3. Вибір методик (тестів)

- Врахування мети, гіпотези, вікових особливостей та контексту.
- Наприклад:
 - «Шкала ситуативної та особистісної тривожності» Ч. Спілбергера;
 - Тест мотивації досягнень А. Мехрабіана;
 - Тест емоційного інтелекту Н. Холла.

1.4. Підготовка інструментарію

- Роздруковані бланки тестів або налаштування електронних версій.
- Інструкції для респондентів.

2. Організаційний етап

2.1. Визначення цільової групи

- Кількість респондентів.
- Врахування вікових, професійних чи інших характеристик.

2.2. Планування часу та місця

- Домовленість із респондентами про зручний час.
- Підготовка приміщення (або онлайн-формату).

2.3. Інформування респондентів

- Роз'яснення мети дослідження та гарантія конфіденційності.
- Отримання інформованої згоди (усної або письмової).

3. Процедурний етап

3.1. Проведення інструктажу

- Ознайомлення респондентів із загальними правилами роботи.
- Інструкція для кожного тесту.

3.2. Збір даних

- Послідовне виконання завдань за запропонованими методиками.
- Контроль за дотриманням інструкцій (відсутність сторонніх впливів).

3.3. Реєстрація результатів

- Збір заповнених бланків/результатів.
- Фіксація зауважень респондентів (за потреби).

4. Аналітичний етап

4.1. Опрацювання результатів

- Розрахунок показників за кожною методикою (відповідно до інструкцій).

4.2. Аналіз даних

- Аналіз та порівняння показників між респондентами або групами.
- Визначення взаємозв'язків між досліджуваними змінними (наприклад, кореляційний аналіз).

5. Заключний етап

5.1. Формулювання висновків

- Відповідь на гіпотезу: підтвердження або спростування.
- Узагальнення виявлених особливостей особистісних якостей.

5.2. Підготовка звіту

- Структурований звіт для індивідуального завдання практики (включає вступ, опис методик, результати, висновки). В подальшому зібрані матеріали будуть використовуватися в курсовій чи дипломній роботі.

6. Етичний аспект

6.1. Гарантія конфіденційності

- Результати дослідження надаються лише в узагальненій формі.

6.2. Професійна етика

- Дотримання коректного ставлення до респондентів протягом усього процесу.

Титульна сторінка щоденника практики

**Міністерство освіти і науки України
Приватна установа «Заклад вищої освіти
«Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут «Бейт-Хана»
Кафедра педагогіки та психології**

Щ О Д Е Н Н И К П Р А К Т И К И

студентки III курсу

групи _____ спеціальності 053 Психологія

База практики: _____

Термін проходження практики: з _____ до _____

Керівник практики

від ПУ ЗВО «МГПІ «Бейт-Хана»: _____

Керівник від бази практики: _____

м. Дніпро, 20__р.

Календарний графік проходження практики

№ з/п	Назви робіт	Тижні проходження практики					Відмітки про виконання
		1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	6	7	8

Відгук і оцінка роботи студента на практиці

_____ (назва організації, установи)

Керівник практики від підприємства, організації, установи

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Печатка

« _____ » _____ 20__ року

Висновок керівника практики від закладу вищої освіти про проходження практики

Дата складання заліку « _____ » _____ 20__ року

Оцінка:
 за національною шкалою _____
 кількість балів _____
 за шкалою ECTS _____

Керівник практики від закладу вищої освіти

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Міністерство освіти і науки України
Приватна установа «Заклад вищої освіти
«Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут «Бейт-Хана»
Кафедра педагогіки та психології

З В І Т
ПРО ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Виконала студентка _____ форми навчання
3 курсу групи _____

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Спеціальність 053 Психологія

Керівник практики від ПУ ЗВО «МГПІ «Бейт-Хана»: _____

м. Дніпро, 20__р.